

Az utolsó BUDAI HŐEMBER

E sorok írójának, az ódon pestbudai furcsaságok és különlegességek vén és szerény íródeákjának néhai való kollégája, Francois Villon (párisi diák ezelőtt ötszáz esztendővel, poéta, csavargó és akasztófajavirág) zengett egykor a Tavalyi Hóról. Régi dolgokról írt e párisi poéta és felsőhajtott: Mais ou sont les neiges d'antan?, azaz: De hol van a tavalyi hó?

Hol van? Elmúlt, eltűnt, nincs. Ugy tűnik el a tavalyi hó, mint minden, megírta Marcel Proust, francia regényíró (Az Eltűnő Idő Nyomában) és megírta Horatius, poéta kétezer esztendővel ezelőtt (Eheu! fugaces labuntur anni): Haj! haj! suhannak a futkosó évek! Megírta a néhai való Krudy Gyula, igazi nevén Szinbád, az Alomhajós, ülvén az alombéli Vörös Postakocsin, melynek kezeke örökre elzörgött, az örökre eltűnt budai Tabánból.

Bizony mondom, kedves atyámfia, ők Kegyes Olvasó, minden eltűnik, ami kivénhedett. Így példának okáért a szóbanlevő vén íródeák pestbudai kisfiúkorá, suttyódiák és nagydiák kora, vad és havas ifjúkorá, avagy mint az egykori kedves Hőemberek is a pestbudai terekről. Mert ki rak ma Hőembert?

A Hőemberek egyénileg rövid életűek, de társadalmilag igen nagymúltúak. Ami régi és mulandó, az kedves, mert emlék. Ezért szükséges, hogy megírjuk a Hőemberek történetét. A címe ez lesz: A Hőembertan alapvonalai, különös tekintettel a régi pestbudai Hőemberekre.

Mi a Hőember? Mint neve is mutatja, ember hóból. Anyaga hó, formája ember. Bábú, vagy ha úgy tesszük, szobor. Gerince: ócska kocsirod, karjának csontja: keshedt seprűnyél, avagy rozsdás drót. Ez a Hőember csontváza. Szíve és agya: jég. Hidegvérű. Termete: mint a kályha, feje: búsa gömbölyű, mint a holdvilág. Orra: veresrépa, esetleg kolompér, szeme nagy, téli kabátgomb.

Süvege: fenekét vesztett ócska füleskosár, hóna alatt nyeszlett nyírjaseprő. Szája: hósubájának gombja — magyar Hőember esetén sujtása — korom. Pestbudai hőembereket általában ifjú suttyóemberek emeltek: kisdíkok, lakatos- és suszterinasok. A köztereken álló monumentális Hőembereket viszont, a régi pesti utca főkedvű utcai emberei emelték, úgymint: perceslegények, utcaseprők, kucseberek, kéményseprők, lóvasuti kalauzok, gesztenyesítő, veressipkás és veressorú targoncások és hordárok, omnibusz- és konfliskocsisok, a régi konflis-standok kocsimosói, káposztataposó legények, utcai favágók, kukoricapattogatók, lasponyás kofák és alabárdos éjjeli bakterek.

A régi pesti utca kisembereinek öröme volt a Hőember. Közmunkával épült. A járókelők megálltak és úgy nézték épülését. Kürtökápos, bundás urak, aranygalléros katonatisztek, finom dámák is segítettek a nagy hókoloncok görgetésében. Osi hagyomány, pestbudai szín és regényesség, a régi pesti utca demokráciája volt a Hőember. Amikor elkészült, mindig akadt utcai hárfás, csimpolyás olasz, verklis, a halaspiazi régi zeneakadémiáról hazafelé tartó hegedűs muzsikusiák, aki rázendített.

Mi volt ez a régi szokás? A Hőember a pusztító, kegyetlen tél démonának jelképes szobra volt. Az utca népe állította, hogy hógolyósokkal megölhesse. A tavaszt váró őseMBER jelképes győzelme volt az a halál, a tél fölött. Amikor eljött az olvadás, körtánc közben égették el a Hőember seprűjét. A győzedelmes tavaszt ünnepelték ősi szokással. A tavasz eljött, az ereszek csorogtak, a verebek csiripeltek, a jégcsapok hulltak. Egyetlen éjszakán megöregedett és roskadozott a jégcsizvívő, jégagyú Hőember. És ibolyákkal jött meg a pestbudai fruska, a tavasz Tündéréje.

Nagy irodalma van a Hőembernek. Irt róla Grimm, a népmesegyűjtő, a

magyarbarát dán meseköltő, Christian Andersen, aki 1842-ben járt Pestbudán. Irt róla az orosz Puskin és Kováts Pál győri író 1840-ben. Vízkereszt című pompás művéből írja Vajda Ervin a Farsangi Lakodalom operaszövegét, melyet Poldini zenésített meg. Ebben is ott van a Hőember.

A legnevezetesebb volt a pesti Városházpiac Hőembere, a híres régi Mikulás-vásár és a karácsonyi vásár idején. Az egykori pestbudai konflisállomások kocsimosólegények iratlan jogon alapuló hagyományos jussa volt, hogy a Hőember mellé hógunyhót emelve abban forró téli italokat mérjenek. E derék, bőrnadrágos, pepitazekés, kürtökápos legények füles püliből itatták a járker- és konflislovakat, püliből nagy spongyával mosták az elegáns, lakkozott kocsikat. A hógunyhónak ezért volt Pitlicsárda a neve.

A csárdában sereshordókra tett deszka volt a söntés. Deszka volt a padlója és a mennyezete, lópokróc az ajtaja. Kis kályhája is volt. Fahéjtól, szegfűszegtől, borstól, citromhéjtól illatos forralt, tojásos borlevest, forró mézespálinkát, teát mértek a csárdában. A cégére ez volt: PITLICSA RDA AZ HŐEMBERHOL.

Nem teát ittak itt rummal, hanem inkább rumot némi teával. Híres volt a hriato nevezetű felvidéki szlovák ital: cukorban égetett, mézes mákra, dióra, mazsolára, fügére öntött, meggyujtott pálinka. Nevezetes hőemberi ital volt a krampampuli. A neve francia: crampon bouilli, azaz: forró patkószeg. Örölt kávéra öntött égő rum volt ez, mézzel édesítették, vaníliával illatosították. Pogánynak való ital volt, csak edzett gége birta. A kortyanásnál úgy mart, mintha egy féltucat kölyökmacskát, üvegcserepet és tüzes patkószegét nyelt volna az ember.

A hold ilyenkor kibújt felhőnyúhája mögül és a hazaballagó pitlislegényeknek világított, a Városháza tornya fölött. A tizenkét szobor, a tizenkét óra a Városháza orompárkányán azonban szinte a muló időt jelképezte. Ezért tűnt el a régi Belváros, a tornyos Városháza, az erkélyéről a trombitás tűzoltó, a Pitlicsárda a Hőemberhől és maga a Hőember.

Budán csavarogtam a minap. A hó szemezett. Havas lett a sok rom. Hó ülte meg gyűrött írói süvegemet és kópott írói katusfrékomat. Hó volt, de igen kevés. Hőembert egyetlen egyet sem láttam. Havas voltam. Havas volt néhány száz hajam is. Egykori feketefürtű üstökös romjai már régóta hőszerűek.

Ifjú diák jött szembe velem, a karján szende ifjú budai leányka. Borotvált volt a szemöldöke, szép kanarisárga a haja és karmai vérvörösré voltak mázolyva. Haján öklömnyi kis majomkalap volt, melyről holmi kis portörölő rongy lógott. Haját védte a hótól. Szende budai lányka volt. Ugy vélem, a budai Tavasz Tündéré.

— Ninil Hőember! — kiáltá e vereskarmú budai szende hajadon és rám mutatott.

Igy lettem én az utolsó budai Hőember. Eltűntem.

BEVILAQUA BORSODY BÉLA dr.

